

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת שלח

ירושלים עיה"ק תוכב"א

תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת", אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות
בנקודות המכירה
של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת שלח לך

מפתח העניינים

יקרת ומועלת מצות הציצית / הנפש היא העליונה והגוף תחתון / אדם לא מכיר את הכוחות העצומים שיש בו / קביעת הדעת והמחשבה בדרכי התורה / עצימת העין הציצה בפני התאוה / ההרגל על כל דבר שלטון / בעבודה קבועה אדם יכול לשבור את הרגליו הרעים / לעולם יקדים אדם תפילה / הזהירות מפגעי הרחוב בזמננו

מפתח חידושי תורה

- א. בענין מגדף אם מועילה לו תשובה יט
ב. בענין מגדף אם חייב אשם תלוי כ
ג. בענין מצות שבת ומצות ציצית כב
ד. בענין שקולה ציצית ככל המצוות כז
ה. בענין קדושת המצוות כח

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מורגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
	תנצב"ה	

יקרת ומעלת מצות הציצית

בעזרת ה' יתברך, נתבונן בכמה הערות שבפרשת השבוע, פרשת שלח.

בסוף הפרשה (במדבר טו, לז): ויאמר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלהיכם, אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם.

פרשת ציצית היא פרשה קטנה בתורה, אבל הרבה גופי תורה תלויים בה. יש שאינם מכירים את פרטי המצוה ואת רום מעלתה, וסבורים בשיבוש שמצות ציצית היא מצוה שאינה מחוייבת, כי לדעתם מצות ציצית היא מצוה רק כשיש לאדם בגד של ארבע כנפות שאז הוא מחוייב להטיל בבגד את חוטי הציצית, ואם אין לו בגד של ארבע כנפות אין לו חיוב במצוה הזו.

כך יש שסבורים, ולא היא. בתלמוד במסכת מנחות (מא.) מובא המעשה בחכם אחד שראה אותו המלאך שאינו לובש ציצית. שאל אותו המלאך, למה אתה לא לובש ציצית? בחורף אתה לובש סרבלא, בגד מסוג כזה שפטור מציצית, ובקיץ אתה לובש סדין שפטור מציצית, מצות ציצית מה תהא עליה? אמר לו אותו חכם, 'וכי בשמים מענישים על מצות עשה? הרי זו לא מצות עשה מחוייבת כמו מצות תלמוד תורה או מצות תפילין או ברכת המזון. ציצית היא מצות עשה שאין בה חיוב, אלא רק אם יש את הנתונים שהתורה גדרה בהם את המצוה, אז יש חובה ומקיים בזה מצוה, אבל אם אין לי בגד של ארבע כנפות שמחוייב בציצית, וכי יענישו אותי על זה בשמים?'

אמר לו המלאך, אכן, תדע שמענישים בשמים על זה. מתי? בעידנא דריתחא. בזמן שמידת הדין מתוחה, מענישים את האדם גם על שלא קיים מצוות כאלו, שאינם מחוייבות. ומדוע באמת מענישים על זה? - הטעם לדבר כדברי החסיד רבינו יונה (שערי תשובה שער שלישי כב): על שלא חמד יופי המצוה. האדם צריך שתהיה לו ערגה וחמדה צמאון והשתוקקות למצוה, ולכן מוטל עליו להביא את עצמו לידי החיוב במצוה ולסגל ולקנות לעצמו עוד ועוד מצוות, וכאשר הוא לא עושה את זה, זה סימן שהמצוות לא כל כך יקרות וחשובות לו, ולכן הוא נענש על זה.

מתי זה עידנא דריתחא? הגמרא אומרת בברכות (ז). על הכתוב (תהלים ז, יב) 'אל זועם בכל יום', כי בכל יום ויום הקב"ה כועס. מתי? - בשעה שהקב"ה מזריח חמה להאיר לארץ ולדרים עליה, ויוצאים אותם עובדי אלילים ומשתחווים ועובדים לחמה, אז הקב"ה כועס. הלא ה' מוציא את השמש בכל יום כדי להועיל לברואים, והם במקום להודות ולשבח לאחד

יחיד ומיוחד שמנהיג ברחמי ורוב חסדיו את הבריאה, הם הולכים ומשתחווים לשמש? אז הקב"ה כועס, ואז היא אותה עידנא דריתחא.

'ציצית' הוא מלשון 'מציץ מן החרכים', כי המצוה הזו מיועדת להזכיר לאדם את תרי"ג המצוותא. משל למה הדבר דומה? אדם יתאר לעצמו שראה מלך בשר ודם את מעשיו הטובים ומצא חן בעיניו, והעניק לו מדליה יקרה, חצי קילו משקלה. כמה שמח אותו אדם במדליה הזו! כל יום מצחצח אותה ומנקה אותה מכל פירור של אבק, ולא מסיח את

א. לימוד תרי"ג המצוות

תרי"ג המצוות כוללים רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, אבל לדאבוננו לא נשאר לנו בזמננו זה אחרי חורבן הבית וגלות ישראל מעל אדמתם, הרבה מאלו. החפץ חיים בכל ימיו היה מרעיש על קיום המצוות שנותרו בידינו.

החפץ חיים כתב למעלה משלשים ספרים, והספר האחרון שהוא כתב בעת זקנותו כשהיה חולה, הוא 'ספר מצוות קצר', שעניינו ללקט ולכתוב בקצרה את המצוות שנשארו לנו שנוכל לקיים אותם בזמננו, מתוך כל התרי"ג מצוות.

כמה נשארו לנו? מתוך הרמ"ח מצוות עשה נשארו לנו רק שבעים ושבע מצוות, ומתוך השס"ה לאווין, נותרו לנו רק מאה תשעים וארבע מצוות לא תעשה. כך שלא נשארו לנו הרבה מצוות, ואם אדם יבדוק כמה מתוכם הוא באמת מקיים תמיד, אולי ימצא שיש בידו רק אחת, מצוות ברכת המזון... כי תמיד הוא אוכל.. וגם בזה יש להסתפק אם הוא מקיים אותה כדבעי.

על כל פנים, אחר רוב המצוות אין לנו אפשרות לקיים אותם בזמן שלנו, צריך שאדם ישתדל ללמוד ולהגות בענינם של אותם המצוות, שהרי אמרו בגמרא (מנחות קי.) שאדם שעוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, ואם עוסק בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת. ולכן אם אדם יעסוק בלימוד כל התרי"ג מצוות, הרי זה ייחשב לו כאילו קיים את כל התרי"ג מצוות והגיע אל השלימות. [עיין בן איש חי שנה א' (פרשת נצבים) וכן על ידי השתוקקות לקיום תרי"ג מצוות, ע"ש].

היה גדול אחד בירושלים, רבי מוט"ל דיין, שהיו מכנים אותו רבי מוט"ל סלזימער, והיה מנהגו לחזור בכל יום בעל פה על כל התרי"ג מצוות, לפני התפילה. שאלו אותו פעם, ילמדנו רבינו, למה אתה חוזר דווקא על התרי"ג מצוות? תחזור על פרקי תהלים או על דף גמרא! אמר להם אותו גדול, דעו לכם, כי כל המטרה של התפילה היא להראות שהוא נכנע לפני בוראו, ובא ומבקש ממנו כמו עבד שבא לבקש מרבו שיתן לו את צרכיו. ואם כן שבשעת התפילה אני נגש לה' יתברך כמו עבד הנגש לרבו, הרי שמוכרח אני מקודם לדעת את החיובים המוטלים עלי כעבד המשמש את רבו. וכי ייתכן שישאלו עבד מה אתה צריך לעשות לרביך והוא יגיד 'לא יודע'? ומהם החיובים שלי כעבד לבורא יתברך? אלו התרי"ג מצוות, ולכן אני חוזר דווקא עליהם קודם התפילה.

הדעת ממנה לרגע. כך בדיוק צריכה להיות מצות הציצית, שהיא מדליה יקרה ונפלאה שקבלנו מאת הקב"ה כדי להזכיר לנו את תרי"ג המצוות.

ולכן צריך להוציא מדעתם של טועים, שמסתפקים בלבישה של הטלית עם התפילין בתפילה בבוקר, וצריכים להקפיד ללבוש את הטלית קטן במשך כל היום כפי שנהגו כלל ישראל מדורי דורות.

ויש לדעת את גדרי ההלכה ופרטיה, שלא יהיה אחד קונה ציצית שמתאימה לבובה, מחמת השיעור הקטן שלה... זו אינה ציצית אלא 'זכר לציצית', וצריך לשים לב כשקונה ציצית שיהיה בה שיעור כפי ההלכה. עוד משהו, שלדעת מרן ז"ל בשלחן ערוך בגד שיש בו חיוב מדאורייתא הוא רק בגד צמר, וצריך לדאוג שבגד הציצית יהיה מצמר. איך אפשר שאומרים אנשים, 'בקיץ חם, קשה לנו עם בגד צמר, ונוכל להקל בבגד אחר'?! הרי אם אדם היה אוהב את המצוה ומייקר כל פרט ופרט בה לא היה מעלה את זה על דעתו בכלל.

כך זה אצל מי שמרגיש שהוא בא לתפילה כעבד לפני רבו המבקש חנינה מאת ה' יתברך שיעשה אתו חסד ויתן לו את מבוקשו. אבל הרבה פעמים אדם מגיע לתפילה, ובמקום לבקש הוא דורש! תן לי את זה ותן לי את זה, שוכח שהוא עבד ומרגיש עצמו כאילו הוא אדון.

לבן פותח הרמח"ל את ספר מסילת ישרים 'יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו'. שורש ויסוד הכל שהאדם יתברר לו ויהיה מוחשי אצלו שהוא עבד לה' יתברך, והוא זה שחייב ולא אחרים חייבים לו.

הוא יפתח לבנו בתורתו

רבי מוט'ל דיין היה גם רגיל לומר, על מה שאנחנו מבקשים 'הוא יפתח לבנו בתורתו'. בכל יום אנחנו מבקשים שה' יתברך יפתח לנו את הלב, כי לא מספיקה ידיעת השכל, שהרי את זה כולם יודעים שהם חייבים בתרי"ג מצוות וצריכים לעשות נחת רוח לבורא יתברך, אלא העיקר הוא פתיחת הלב, ו'רחמנא לבא בעי' (סנהדרין קו:).

לבן אומר הפסוק (דברים ד, ט), 'יודעת היום', אבל אל תסתפק בזה, אלא 'והשבות אל לבבך', זהו העיקר, שתשיב ותכניס ותתקע את הדברים בלב.

אמר רבי מוט'ל דיין, כולם מבקשים 'הוא יפתח לבנו בתורתו', והפשט הפשוט הוא שאנו מבקשים שהלב שלנו יהיה בית קיבול לתורה, ואנו מתחננים שנוכה לאגור ולשמור את התורה בלבנו. אבל הוא פירש עוד להיפך, הוא יפתח לבנו – בתורתו. אם אדם רוצה לפתוח לו את הלב לדעת ויראת ה', מה הוא המפתח לפתיחת הלב? – בתורתו. התורה היא שתוכל לבקוע את שערי הלב ולהפוך את לבו של האדם להיות לב חי בעבודת ה'.

גדולי ישראל בכל הדורות היו לובשים את הציצית בכל מצב. הגר"א זצ"ל, שנפטר כידוע בחול המועד סוכות, קודם פטירתו ישב ובכה. שאלו אותו התלמידים, אדוננו ורבינו, על מה אתה בוכה? הרי אתה עוד מעט תעלה לעולם העליון ושם יהיה לך נחת רוח שאין לתאר ואין לשער! ובאמת בודאי הגר"א שכל חייו היו מקשה אחת של תורה ויראה ולא ביטל רגע אחד מחייו לבטלה, אין לו מה להצטער כשהוא נפטר מזה העולם השפל. אדרבה, עכשיו הוא מגיע למקום חיותו האמיתי, להתענג על זיו השכינה.

תפס הגר"א את הציציות שלו, ואמר לתלמידיו, 'הנה, על זה אני בוכה'. כאן בזה העולם אדם יכול בכמה קופיקות, בפרוטות בודדות, לקנות ציצית ולקיים בה אלפי מצוות ביום! בכל רגע שאדם לבוש בציצית הוא מקיים בזה מצה, ולא חומרא או מידת חסידות, אלא מצות עשה גמורה מדאורייתא, ומצוה זו היא גדולה ויקרה ושכרה מבואר בגמרא (מנחות ג:) שזוכה ומקבל פני שכינה, ועכשיו שאהיה בעולם העליון הכי אוכל לקיים את המצוה הזו? 'ושם ינחו יגיעי כח'. 'היום לעשותן ומחר לקבל שכרן' (עבודה זרה ג). על זה אני בוכה.

חיבה יתירה צריכה להיות לנו אל מצוות הציצית שמקדשת את האדם ומזכירה לו את תרי"ג המצוות, ושומרת עליו מחטא ועוון וכמו שאומר הפסוק 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', וכמו שמספרת הגמרא (מנחות מד.) על זה מעשה נורא (כדאי לעיין בגמרא שם המעשה). לכן, אין לאף אחד לתרץ תירוצים, 'חס לי, ולמה צריך דווקא בגודל הזה, או בסוג הזה', וכיוצא בזה. אם היו מציעים לאדם ללבוש בגד מסויים, ותמורת כל יום שהוא לבוש בו הוא יקבל אלף דולר, יש לנו שאלה מה הוא היה עושה? הוא היה לובש עשר בגדים כאלו אחד על גבי השני, גם בקיץ ביום הכי לוהט. למה? הרי חס לך? אתה הולך למוות?... כי אתה מקבל אלף דולר. וכי מצוות ציצית פחותה מזו? 'נאמן בעל מלאכתך שישלם שכרך' (אבות ב, יד), ותקבל על כל טרחה שלך יותר ויותר מזה. מעולם הקב"ה לא קיפח שכר כל בריה, ולא רק בריה שעשתה מעשה טוב לכבוד הבורא, אלא אפילו אם רק חשבה לעשות מעשה טוב לכבוד ה' יתברך, הקב"ה נתן ושיילם לה את שכרה הטוב בשני עולמות.

הנפש היא העליונה והגוף תחתון

נראה על ענין מצוות הציצית, ממה שכותב בספר החינוך (מצוה שפו). אומר רבינו החינוך: **שורש המצוה נגלה בכתוב**. אנחנו לא צריכים לחפש ולמצוא טעמים למצוה, כי הפסוק בעצמו מסביר את טעם ושורש המצוה, למען נזכור את כל מצוות ה' תמיד ואין לך דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו מי שנושא את חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בה תמיד. מי שהוא עבד, כשרוצים להביע שהוא עבד, חוקקים לו בכסותו איזה חותמת וסימן יהודיע שהוא עבד. וגם הציצית, היא כעין החותמת שלנו להראות שאנחנו עבדים לה' יתברך, ובכל מקום שאנחנו הולכים הולכת אתנו החותמת הקבועה הזו.

כאשר אנחנו הולכים עם החותמת הזו, עיניו ולבו עליו כל הימים. היות והאדם נושא אתו את הציצית לכל מקום, הרי זה מזכיר לו את עבדותו לבורא. והוה שאמר בו הכתוב 'זוכרתם את כל מצוות ה', ואמרו רבותינו (מדרש תנחומא קרח יב), כי מילת ציצית רומזת לתרי"ג מצוות, וכמו שמביא רש"י, צצי"ת בגמטריא שש מאות, וביחד עם עוד שמונה חוטיין וחמישה קשרים הגענו לשיש מאות ושלוש עשרה המכוונים כנגד תרי"ג מצוות.

אמנם, מוסיף בעל החינוך, חוץ ממה שגילה לנו הכתוב בענין המצוה הזו, עוד אומר לי לבי שיש בו רמז וזכרון. יש כאן עוד ענין במצוה, כי גופו של האדם ונפשו הכל לה' ברוך הוא. במצוה הזו לימדה אותנו התורה: דע כי אתה לא אדון לעצמך, אלא עבד לבורא, הן בגופך והן בנפשך. היכן זה רמוז? במה שאומרת התורה שצריך לתת בחוטי הציצית הלבנים, חוט תכלת.

כי חוטי הלבן רומזים לגוף שהוא מן הארץ שנבראה מן השלג שהוא לבן, כמו שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ג). הארץ מהיכן נבראת, מהשלג שתחת כסא הכבוד, והחוטים באים לרמוז לנו אל הגוף כמו שאמרו (נדה כה:): שתחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטיין.

זה הלבן אשר מרמז על הגוף. והתכלת, אשר עינו דהיינו צבעו, כעין הרקיע ירמוז לנפש שהיא מן העליונים, והוה שרמזו באמרם (מנחות מג:) מה נשתנה התכלת מכל מיני צבעונין, למה לצבוע בתכלת ולא באדום או שחור? אלא שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד. וממילא אדם שלוקח את הלבן והתכלת בעצם לוקח ביד שלו את הגוף ואת הנפש, ואמרו (מנחות לט:) שכורבין את חוט התכלת על הלבן, ללמדנו שהנפש היא העליונה והגוף תחתון. זה בא לומר לנו שגם הנפש וגם הגוף צריכים להיות משועבדים לבורא יתברך. לא רק הנשמה, אלא גם הגוף, גם הוא צריך להיות עבד נאמן לבוראו, ותמיד הנפש צריכה להיות על הלבן, על הגוף, לשלוט בו ולשעבד אותו לעבודת ה'.

אדם לא מכיר את הכוחות העצומים שיש בו

ואמרו רבותינו שמצות הציצית היא זו שיכולה לסייע לאדם שלא להכשל בחטא ועוון, ולכן הפסוק מזוהר כאן 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'.

ב. וכך היו עושים בזמן חכמי התלמוד, שהיה להם את החלזון, והיו מפיקים ממנו את צבע התכלת וצובעים בו חוט אחד או שני חוטיין, ושמים אותו יחד עם חוטי הלבן. אנחנו שנמצאים כבר בגלות הרבה שנים ונעתקנו ממקומנו איבדנו את התכלת ואין לנו ידיעה ברורה מה היא.

אמנם היה גדול אחד בדור הקודם שאמר שהוא מצא את התכלת, אבל מכל מקום זה לא התפשט כל כך.

וכתב החינוך (מצוה שפו), שבמצוה זו הצטוונו שלא נותר אחר מחשבת הלב וראיית העינים. הרבה פעמים כשאדם שומע את המצוה הזו, הוא נאנח. הוא אומר לעצמו, אלי המצוה הזו לא שייכת, ואני כבר לא שייך אליה עוד.

זו טעות. כל אדם צריך לדעת שיש בו כחות גנוזים וכמוסים, שפעמים הרבה הוא עצמו לא יודע ולא מכיר בהם. לפעמים אדם שומע דיבור אחד או משפט אחד שמעורר אותו מה שבמשך שנים היה רדום ולא עשה כלום, כי תמיד חשב שאין לו יכולת ואין לו כוחות, ולפתע הוא מגלה אותם.

שמעתי מעשה, על שאירע לפני כמאה שנה. היום מי שרוצה להגיע ממקום למקום ברחבי תבל בחצי יום טיסה הוא עושה את זה, אבל אז מי שרצה לעלות לארץ ישראל, היתה העליה שלו כרוכה במסירות נפש של ממש. חוץ מסכנות הדרכים, היו גם הרבה טלטולים ותלאות, היה צורך לחצות מדבריות ולהפליג בים שבועות, ועוד ועוד, אך עם כל זאת היו גדולי ישראל מפקירים את הכל ובאים במסירות נפש לארץ ישראל.

אחד מאלו היה הגאון רבי ישעיה ברדקי זצ"ל, חתנו של רבי זונדל מסלנט. הוא יצא עם בנו ובתו הקטנים והפליג אתם לארץ ישראל. עברו את כל הדרך, ואז כשכבר היו סמוכים לארץ ישראל, בערך חצי קילומטר מנגמל יפו, טבעה האניה. כל הנוסעים הצילו את עצמם, כל אחד את עצמו. אמנם הממון הלך לאיבוד אבל הנפשות היו לשלל, שכן בגלל שכבר היו קרובים לחוף כל אחד יכל לשחות ולהגיע לשם. דא עקא רבי ישעיהו לא היה לבד, אלא היו אתו בנו ובתו הרכים, שלא יכלו לשחות. לקח רבי ישעיה את בנו ובתו על כתפיו והתחיל לשחות לכיוון החוף.

כך שחה רבי ישעיה, אבל למרות שהיו די קרובים אל החוף, מכל מקום לשחות יחד עם בן ובת על הכתפיים זה קשה, ואחרי שחיה ממושכת הוא התחיל להרגיש איך שכוחותיו אוזלים ואינו יכול להמשיך עוד.

פנה רבי ישעיה לבתו ואמר לה, בתי היקרה, אוי לי, אבל אני מוכרח לומר לך משהו. יש לנו משנה בסוף מסכת הוריות (יג.) שמלמדת אותנו, שאם יש פיקוח נפש לאיש ולאשה, מצילים קודם את האיש. מדוע? – כיון שהאיש מצווה בתרי"ג מצוות עשה, ואילו האשה פטורה מהרבה מצוות, כל מצוות עשה שהזמן גרמני. וכיון שאני לא יכול עוד להחזיק מעמד

ג. וזה הטעם שתקנו את הברכה 'שלא עשני אשה', כי איש מחוייב ביותר מצוות מן האשה. יש אחד שאומר את הברכה הזו בקול, 'שלא עשני אשה!' כדי שאשתו תשמע ותתרגו. אבל עליך לזכור שכל המעלה הזו היא כי יש לך יותר מצוות, אז אם אתה באמת מקיים אותם מילא, אבל אם אתה לא מדקדק במצוות אז אדרבה, היא עדיפה עליך...

ולקחת את שניכם, אני מוכרח לוותר על אחד מכם, או עלייך או על האח שלך, אחרת כולנו נטבע. לכן אני מבקש ממך שתרדי כדי שלכל הפחות אוכל להציל את עצמי ואת הבן.

אמרה לו הבת, שהיתה חכמה מופלגת, אבי! אתה צודק. אכן משנה שלימה שנית שאם צריך להציל את האיש או את האשה צריכים להציל את האיש כי הוא מחוייב ביותר מצוות. אבל זאת לא כתוב במשנה שאני מחוייבת לרדת מהכתפיים שלך ולקפוץ למים! אם אתה רוצה, תזרוק אותי למים. ובכן אבא, תזרוק אותי למים!

כיוון ששמע רבי ישעיה כך את המשפט הזה 'אבא תזרוק אותי', הרגיש שיש לו כוחות מחודשים, התחיל שוחח במאמצים גדולים עד שהגיע ליבשה, יחד עם בנו ובתו.

איך זה? הלא קודם לכן הוא הרגיש שאין לו עוד כוחות, והוא וויתר על הבת שלו כי הוא באמת לא יכל עוד, אז איך זה שפתאום יכול היה? אך הם הם הדברים. בכל אחד יש כוחות עצומים גנוזים וכמוסים בו שהוא עצמו לא מכיר ולא יודע מהם, ואדם צריך את המילה או את המחשבה שתבקע את כל השערים ותכנס לעומק לבבו ותוציא את כוחותיו אל הפועל.

אלא מאי? אם אדם מראש מתייאש, ומראש הוא מגיע ברפיון ידים ואומר לך שהוא לא מסוגל, באמת אין לו תקומה ואין לו תקנה. אבל אם אדם לא מפקיר את המערכה, עומד כגיבור ואומר אני אעשה כל מה שביכולתי, לעתים יתפרצו ממנו הכוחות העצומים שיש בקרבו והוא יוכל להגיע אתם למעלה למעלה. וזה נכון בכל מצוה ומצוה, ובפרט במצוה הזו של 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', שהיא יסוד גדול בעבודת ה'.

קביעת הדעת והמחשבה בדרכי התורה

וזה לשון החינוך: **שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים, שנאמר 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'. זונים פירושו טועים. ענין לאו זה, אומר**

ד. זו הסיבה שתקנו לקרוא קריאת פרשת ציצית גם בקריאת שמע של הלילה. ולכאורה למה לקרוא פרשת ציצית בלילה, הלא דרשו (מנחות מג.) 'וראייתם אותו - פרט לכסות לילה', שאין מצוות ציצית נוהגת בלילה? - אלא לפי שבפרשה זו יש הרבה יסודות גדולים ועצומים בעבודת ה'. הראשון, הוא האמונה בבורא יתברך, כמו שנאמר 'אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', ואמרו רבותינו (ספרי כאן) 'על מנת כן הוצאתי אתכם שאהיה גוזר ואתם מקיימים'. לשם מה הוציא אותנו הבורא ממצרים? על מנת שנעשה טיולים? - על מנת שנהיה עבדים נאמנים לבורא יתברך. והענין הזה שעלינו לזכור שהקב"ה הוציא אותנו ממצרים על מנת כן שנעשה את רצונו, נוהג בין ביום ובין בלילה.

כך גם הענין הזה שמדגישה התורה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', נוהג בין ביום ובין בלילה, ולכן קוראים אנו את הפרשה הזו גם בערב.

החינוך, שנמנענו שלא נייחד מחשבותינו לחשוב בדעות שהם היפך הדעת שהתורה בנויה עליו, לפי שאפשר לבוא מתוך כך למינות, אלא אם יעלה על לבו רוח לחשוב באותם הדעות הרעים יקצר מחשבתו בהם וישנה אותם לחשוב בדרכי התורה האמיתיים והטובים.

הפסוק אומר (ירמיהו יז, ט): עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו. נקרא הלב 'פתלתול'. ובספר בינה לעיתים ח"א (דרוש לר"ה) בשם הקדמונים, כי יש כלל בלשון הקדש שאם הפועל חוזר על עצמו, כמו 'אדמדמ' או 'ירקרק', או אצלנו 'פתלתול', זה אומר שהוא כפול, כלומר, שהוא נפתל שבנפתל ועקום שבעקום (הובא בספר הכתב והקבלה בראשית י"ג י"א). ולא די בזה, אלא שגם הוא עיקש. ולכן מזהיר הכתוב 'ולא תתורו', תזהרו שלא ללכת בנפתולי הלב ובהטעותיו, ושלא לחשוב מחשבות שהם היפך דעת התורה.

אסור שאדם יגיד, 'מה יש? אני קורא קצת בספרים האלו, ואני לא קורא אותם כדי להסכים אתם אלא רק מסתכל, מתעניין'. אומר לך החינוך, תזהר עם זה! אם אתה מתחיל לחשוב מחשבות שהם היפך דעת התורה, מיד תוכל להגיע למינות.

ואם, אומר החינוך, הגיע לאדם מחשבה כזו, יסיח את הדעת ממנה למחשבות בדרכי התורה האמיתיים והטובים. כבר אמרו הקדמונים שאין אפשרות כזו במציאות שאדם בשעה שהוא ער, יהיה פנוי ממחשבה. ואם יש רגעים שהוא לא חושב, אז זה בגלל שהוא חושב אז שלא לחשוב, וזו גם כן מחשבה היא... והואיל וכן הוא, לימדו אותנו הקדמונים, אם נקלעה לך לראש מחשבה אסורה ופסולה, עליך לדחות אותה. איך תדחה אותה? - על ידי שתחשוב מחשבה אחרת. כי אי אפשר במציאות שאדם יחשוב שני מחשבות בבת אחת. וככתוב בספר פלא יועץ (ערך הסח דעת) ועוד.

וכך הוא גם לשון הרמב"ם (הלכות אסורי ביאה פכ"ב הכ"א): אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב הפנוי מן החכמה. כשהלב פנוי מהחכמה, אז יש מקום ליצר הרע להכנס, ולהיפך, אם הלב עסוק בתורה ויראה, אז אין מקום למחשבות ולדעות אחרות לחול. לכן רבותינו בשעה שהיו עסוקים בלימוד לא היו שמים לב למה שקורה מסביבם כי כל הדעת שלהם היתה מרוכזת בלימוד ולא יכלו להרגיש בדברים אחרים, וכמעשה של האמורא הקדוש רבא במסכת שבת (פ"ה א') ע"ש.

סיפור על רבי זלמ'לה, אחיו של רבי חיים מוולוז'ין. הוא היה שקדן מופלג מה שאין לתאר ואין לשער, ודי לנו במעשה הידוע שפעם אחת נרדם רבי זלמ'לה על השולחן של הגר"א, והגר"א הכניס את שתי ידיו הקדושות מתחת לראשו של רבי זלמ'לה, והיה אומר, 'כל התורה כולה מונחת עכשיו על כפות ידי'. כל התורה כולה - בבלי וירושלמי, מכילתא ותוספתא, ספרי וספרא, מדרשים וזהר הקדוש וכו', הכל מונח כאן. וכמו שבאמת ראה מי שרואה בספר תולדותיו כמה היתה ידיעתו הנוראה בתורה הקדושה.

מכל מקום סיפרו, שפעם אחת חיתן אחיו רבי חיים מישוהו מהמשפחה שלו, ושאל את אחיו רבי זלמל'ה, 'אמור לי, האם אתה רוצה שאבקש מהכלי זמר שקודם שמוגעים אצלי לחתונה יבואו אליך לחדר שאתה לומד וינגנו לפניך וישמחו אותך במנגינות קדושות וטהורות?!' אמר רבי זלמל'ה, 'למה לא? שיבואו'. כיון שכך, אמר רבי חיים לאנשי תזמורת, כמה רגעים קודם שאתם מגיעים אלי לחתונה, תלכו לחדר של אחי רבי זלמל'ה ותנגנו לו קצת כדי לשמח את לבו.

וכך היה. באו כל כלי הזמר, זה בא בתוף וזה בא בחצוצרה, הגיעו לחדרו של רבי זלמל'ה, וראו אותו יושב בלי כל ספר והוגה בתורה. כיון שראו שאינו מעיין בספר, אמרו לעצמם, בטח הוא מחכה לנו, נעמדו שם ופתחו בקונצרט גדול. זה מריע וזה מתופף, עד שסיימו. לאחר שגמרו, ראו את הרב יושב באותה תנוחה, כמו שישב כשנכנסו. חשבו לעצמם שכנראה הוא שמח ונהנה, והלכו.

אחרי זה בא רבי זלמל'ה לחתונה של אחיו, ושאל אותו, 'אחי, הבטחת לי תזמורת, היכן היא? למה לא הגיעו?' אמר רבי חיים, 'איך יכול להיות שלא הגיעו, הרי ביקשתי מהם שייגיעו אליך'. שאל אותם ואמרו לו, לא רק שהגענו אלא גם הרענו ותקענו ועשינו שם קונצרט שלם! אבל רבי זלמל'ה לא הרגיש בבואם ובצאתם. (ככתוב בספר תולדות אדם ח"ג, ראה שם נפלאות, זיע"א).

מה הביאור בזה? – כשהדעת של האדם תפוסה עמוקות במחשבה מסויימת, הוא לא ירגיש ולא ידע בכלום. מה הראיה? – תראו את הסוחרים בשעה שסוגרים את החנות בערב, מגיפים את הדלת וסופרים את הפדיון היומי. תנסו להציץ ולראות את הסוחר, כשהוא מוציא את כל האדומים, הירוקים והכחולים, וסופר את הכסף. תבואו ותנסו לדבר אתו, הרי גם אם תתקעו לו בשופר, אין עם מי לדבר.. הוא עסוק עכשיו בכסף. רק כשיגמור את הספירה הוא יתעורר לחיים מחדש...

יש כאלו שאפשר לראות את זה אצלם, כשהם אוכלים. וכמו שאמר אותו אחד, 'בשעה שאני אוכל, כולם מתים'... אל תשאל אותי ואל תדבר איתי כלום, כי עכשיו אני עסוק בצלחת.

אז יש כאלו שאצלם זה מתבטא בעסקים או באוכל, אבל אצל חכמי ישראל זה היה מתבטא בעסק התורה, שכאשר היו תפוסים במחשבתם בעסק התורה, לא היה להם כלום חוץ מזה. וזהו שאומר החינוך, תכניס בעצמך את העיסוק בדרכי התורה האמיתיים והטובים, וממילא תפטר מכל המחשבות הפסולות ותנצח בזה את היצר הרע.

רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל לימד אותנו, שהרבה פעמים כשאדם יוצא למלחמה חזיתית מול היצר הרע, לא עולה בידו. אך מוטל עלינו לחבל תחבולות ולהלחם ביצר באותם השיטות שלו עצמו, כמו שאמר הכתוב (תהלים קיט, צח) 'מאויבי תחכמני'. ואם היצר הרע דרכו להפיל

את האדם על ידי שמסיה את דעתו של האדם מדרכי התורה והמצוות ומשכיח ממנו את חובתו בעולמו, כך אנחנו צריכים לשלם לו באותו המטבע, לקבוע את הדעת בדרכי התורה.

עצימת העין חציצה בפני התאווה

וכמו כן, ממשיך החינוך, שלא ירדוף האדם אחר מראה עיניו. רבינו יונה ז"ל בספר היראה (וכן הוא בספר חסידים סימן ט') הביא שאין חציצה בפני התאווה כעצימת העינים. וזהו כלל גדול בתורה, שאם אדם מציץ ומסתכל לכל עבר ועיניו משוטטות בכל מקום, הרי הוא מוכרח שיכשל במראות נגעים, ויהיה בבחינת מציץ ונפגע כי אחר מראה העינים באה חמדת הלב (במדבר רבה י, ב).

ובכלל זה מונח שלא ירדוף אחר תאוות העולם הזה, כי אחריתם רעה וכדי בזיון וקצף. העולם הזה הוא עולם כוזב, ולפעמים נראה לאדם שאפשר להרוויח כאן ולהנות כאן בעולם הזה, אבל הכל דמיונות ורעות רוח. הגאון מוילנא זצ"ל כתב באגרתו המפורסמת, שהעולם הזה דומה לשותה מים מלוחים שנדמה לו שמרווה, אבל באמת נעשה צמא יותר. אדם שצמא ומבקש לשתות, ומביאים לו מים ששמו בתוכם מלח, אמנם הוא שותה את המים והוא חושב שבשתיה הזו הוא פטר את צמאונו, אבל לא היא. להיפך, הצמאון עכשיו יגדל ויתגבר עוד, כידוע. כך גם מי שמחפש להנות מהעולם הזה, הוא אומר, 'אני דווקא מסתפק במועט, לא מבקש הרבה, רק דירה עם חמישה חדרים ושתי מכוניות, אחת בשרית ואחת חלבית.. אחרי שיהיה לי את זה לא אחפש עוד כלום'. אבל תדע שאין כדבר הזה. בעולם הזה אף פעם לא תשיג את מה שאתה מבקש, ותמיד תרצה יותר. וכמה שתקבל יותר, כך תרצה יותר, כמו שאמרו רבותינו 'יש לו מנה רוצה מאתים' (קהלת רבה א, לד).

לכן אומר החינוך, העינים האלו של העולם הזה, אחריתם רעה וכדי בזיון וקצף. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל, לא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זו הזנות. אלו שני הדברים שהקב"ה מקפיד עליהם, ואשר הזהרנו עליהם כאן. המינות והזנות. זו המצוה הזו של 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', להזהר ממחשבות פסולות ומחשבות מינות, ואם הם באות, להסיה מהם את הדעת אל מחשבות בדרכי התורה. וכן להזהר ולהשמר ממראית העין, שלא תביא את האדם לידי מכשולות ולידי רדיפה אחר תענוגי העולם הזה.

ההרגל על כל דבר שלטון

זו המצוה, ומה טעמה? אומר החינוך, שורש מצוה זו נגלה. כלומר, טעם המצוה הזו פשוט וידוע, כי בזה ישמר האדם מלחטוא לה' יתברך כל ימיו. אם אדם שומר על העין ועל הלב כמו שצריך, בוודאי הוא יהיה שמור ונקי מכל חטא ועוון כל חייו. והמצוה הזו באמת יסוד

גדול בדת, היא יסודית ובסיסית בתורה, כי המחשבות הרעות הם אבות הטומאה והמעשים ילדיהם. הגמרא אומרת (יומא כט.) 'הרהורי עבירה קשים מעבירה'. וצריך לבאר את זה, איך יתכן שהרהורי עבירה קשים יותר מהעבירה עצמה? והקדמונים ביארו בזה, כי כל עבירה שהאדם עושה, הוא מטמא את עצמו באותו החלק שעשה בו את האיסור. אם אדם אכל מאכל איסור, הוא פגם בכלי האכילה שלו, בפה, בלשון, בקנה בוושט ועוד. אדם שגנב וגזל בידים שלו, טימא ופגם בעבירה הזו בידים שלו. אולם כשאדם מהרהר בעבירה, הוא לא פוגם בידים או בפה, אלא פוגם את הדבר שהוא הכי נעלה אצל האדם, את המוח, הדעת והמחשבה. לכן 'הרהורי עבירה קשים מעבירה', יען בעבירה עצמה הוא פוגם ומקלקל את כלי המעשה, אבל בהרהורי עבירה הוא פוגם את הדבר הכי חשוב שיש לאדם, שבו הוא נבדל מבהמות וחיות, הדעת. (עיין בספר מורה נבוכים ח"ג פ"ח, ובספר כד הקמח ערך מדרשות, וערך חילול ה', וערך ראש השנה).

זהו שאומר החינוך, התבונן ותראה כי המחשבות הרעות הם אבות הטומאה, והמעשים, מה שאדם מוציא את מחשבתו אל הפועל ומוציא את העבירה בפועל, זו התוצאה וזו התולדה של המחשבה. ואם ימות האדם טרם יוליד, אם אדם מת בלי בנים, למרות שהיה לו כח להוליד, מכל מקום כיון שמת בלי להוליד, הרי לא הוציא את כח המחשבה אל הפועל ואין זכר לבנים. וגם בענינו אם אדם מנע מעצמו לחשוב במחשבות של איסור, ממילא אין עוד אפשרות שיהיו אלו המעשים הרעים יוצאים לפועל, כי הוא עקר את השורש, את המחשבות שמהם נפעלים המעשים הרעים.

ודע בני ותהיה מרגלא בפומך, תהיה רגיל לשנן ולחזור את הדברים, מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת אבות (ד, ה) 'עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה'. כשאדם חלילה נכשל באיסור הוא פותח פתח ליצר, הוא מוקף בטומאה ויכול להכשל בעוד איסור ומי יודע עד היכן יגיע. וכן להיפך כשמקיים מצוה, הרי הוא מקדש את עצמו ושורה עליו רוח טהרה שמקדשת אותו ומקרבת אותו לבוראו וממילא יש לו חשק ותאוה לקיים עוד ועוד מצוות, כי 'אחר הפעולות נמשכות הלבבות' (ספר החינוך מצוה ס"ז).

אם תשית דעתך, אם תשים את דעתך, למלא תאוותך פעם אחת, אדם אומר לעצמו 'רק פעם אחת אני אעשה את מה שאני רוצה, ואחרי זה אני אהיה צדיק עולם'. רק פעם אחת. אומר החינוך, דע לך שאין מציאות כזו. תמשך אחריה כמה פעמים. ולהיפך - אם תזכה להיות גבור בארץ, לכבוש יצרך ולעצום עיניך מלראות ברע פעם אחת, לא מבקשים ממך הרבה! פעם אחת תהיה גבור כארי ותעצום עיניך מלראות ברע, יקל בעיניך לעשות כן פעמים הרבה. מדוע? כי התאוה תמשוך הבשר כמשוך היין אל שותיו כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין אבל יתאוו אליו תאוה גדולה, אלו שרגילים ושטופים בשתיית יין יכולים לשתות יקב שלם, ועדיין הם לא יסתפקו וירצו עוד.

יש סיפור ידוע במדרש (תנחומא פרשת שמיני סי"א), על אחד שהיה לקוי בתאווה הקשה הזו של שתיית יין. היה שותה כל הזמן, בבוקר כדי שיהיה לו כח ביום ובלילה כדי שיהיה לו כח בלילה. וכמנהג השתיינים, אחרי שהיה שותה ומשתכר כלוט, היה עושה מעשים אשר לא ייעשו, כיוון שבשכרותו אדם לא יודע ולא מרגיש. וכמו שאומר המדרש (תנחומא פרשת נח סי' א), שכשאדם שותה כוס אחת עדיין דעתו עליו. כאשר הוא שותה שתי כוסות הוא אומר 'הרי אני גיבור כארי', הוא מרגיש שיש לו כח להרוג את כל העולם כולו. שותה שלוש כוסות, וכבר הוא נהיה כמו קוף, שקופץ ומרקד מכאן לשם ומשם לכאן. ארבע וחמש כוסות, נהיה כמו חזיר. מקיא ומקיא ארבעים סאה. כך השתיין דנו, היה שותה ושותה ואז מאבד את דעתו ועושה מה שעושה בלי דעת ובלי שכל.

הבנים של אותו אחד התביישו מאד שכך אבא שלהם עושה, וישבו לטכס עצה מה אפשר לעשות אתו. החליטו שהם ילמדו אותו לקח. מה יעשו? – יקחו אותו פעם אחת כאשר הוא לא שתוי, ויראו לו איך נראים אלו השיכורים המתגוללים בקיאם, ואולי מזה הוא ילמד ויבין כמה קשה וכמה בושה יש למי ששותה כל כך. חיכו עד שמצאו פעם אחת את אבא שלהם בעת רצון, כשהוא לא שתוי, ואמרו לו 'אבא, בא תראה את החברותא שלך!.. לקחו אותו והראו לו את החבר שלו ששתה לשכרה, והוא שוכב שם בקיא שלו, מלוכלך ומטונף. הציץ האבא שלהם ואמר, אתם צודקים, באמת מגעיל. ומיד ובתוך כדי דיבור התכופף אל השיכור ושאל אותו, 'תגיד, איפה קנית את היין המשובח הזה?!!...'

הוא שאומר החינוך, מי ששקוע בתאווה הזו לא תשבע נפשו לעולם ביין. הוא שבוי בתאווה הזו והוא לא יכול להתנתק ממנה. כך, אומר החינוך, מי שפעם אחת נמשך אחרי התאוות שלו, עלול להשתקע בהם ולהיות שבוי בהם, ולעולם לא יבוא על סיפוקו. ומוסיף החינוך, ולפי הרגילים נפשם בו תחזק עליהם תאוותם. כמה שאנשים יותר רגילים בתאוות, כך יותר ויותר הם יחפשו עוד ועוד תאוות, ולעולם לא יגיעו למנוחה, שיאמרו, 'הנה, השגנו מה שרצינו'.

כל איש בהרגלו בתאוות ובהתמידו בהן, אם חלילה אדם התרגל בתאוות, יחזק עליו יצרו הרע יום יום. ההרגל על כל דבר שלטון (פירוש רבינו יונה למשלי י"א א', כ"א כ"ט, כ"ב ו', ושערי תשובה ש"ב אות ל' ועוד). בכל דבר ההרגל שולט, הן בדברים של קדושה, והן להיפך חלילה.

אלו שהרגילו את עצמם בעניני קדושה, מתגברת אצלם החמדה לקדושה וטהרה יותר ויותר ולא מעניין אותם חוץ מזה כלום. היה גדול אחד בירושלים, עני מרוד, אבל עם כל עניותו היה שקדן מופלג עצום ונורא, ומנהגו היה לעשות בכל שנה סיום ש"ס בערב פסח, לפטור את התענית בכורות. לא כמו שאנחנו עושים שלומדים מסכת קטנה של עשרים דף, וגם אותה אנחנו לומדים מהר כדי להספיק.. הוא היה עושה סיום על כל הש"ס עם השלחן ערוך ארבעת החלקים.

פעם אמר על עצמו, מה התענוג הכי גדול שאני מבקש שיהיה לי בעולם הבא? – שלשה דברים. סטנדר, גמרא, וכוס תה... זו התאווה שלי, ויותר מזה אני לא צריך ליותר.

ולהיפך, ההרגל שולט גם בסטרא דטומאה. אדם שכל כולו מונח בתאוות העולם הזה, אזי 'והנפש לא תמלא' (קהלת ו, ז). כמה שתתן לו הוא ירצה עוד ועוד והוא לא יכול להתנתק מהמעגל הזה שהוא נתון בו, כי הוא הרגיל את עצמו בתאוות עד שהם שולטים בו.

בעבודה קבועה אדם יכול לשבור את הרגליו הרעים

ולכן, אומר החינוך, מה יעשה אדם? אחד שכבר שקוע בתאוות והוא מורגל בהם, איך יצא מזה? כמה תבוא הישועה שלו? – ימנע את עצמו ממה שיכול, ובהמנעו מהם ישמח בחלקו תמיד. גם אם אדם שקוע בתאוות שלו, יתגבר ולפחות פעם אחת לא יעשה מה שלבו חפץ. אל לו לאדם לזלזל ולומר, 'מה הועלתי בכך שפעם אחת נמנעתי, מה כבר שווה פעם אחת?' – אומר החינוך, גם פעם אחת זה רווח גדול, כי החלשת את היצר בנקודה הזו. ולפי הכלל שלנו ש'מצוה גוררת מצוה', 'והבא ליטהר מסייעין בידו' (יומא לה:), כך על ידי נצחון אחד יגרר לבוא לעוד נצחון עד שיוכל במשך הזמן להתנתק לגמרי מההרגל הרע שלו, ואדרבה, להרגיל את עצמו בעניני הקדושה.

וכבר היה לעולמים, שאנשים שהיו שקועים בטומאה בכל מכל כל, ורגילים בתאוות העולם הזה מאד מאד, הצליחו ויצאו מזה על ידי עבודה ועל ידי שנלחמו ונצחו את היצר פעם בפעם, עד שהכריעו את המערכה וקנו בעצמם את ההרגלים הטובים. וראה כמה שהאלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת. הקב"ה ברא את האדם ישר, אלא שאנחנו מעוותים ומסלפים את הדרך הנכונה.

וכך עשה רבי עקיבא, שהיה בן ארבעים שנה ולא עסק בתורה, ולא די שלא עסק בתורה אלא שלא יכל לסבול את עוסקי התורה, וכמו שאמר על עצמו שאמר 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור' (פסחים מט:). ממה הוא התעורר ואיך הוא התהפך? מפעם אחת שהלך בדרך וראה את הטפטוף של המים שבקע ועשה חור באבן. התעורר רבי עקיבא וחשב, איך יתכן שנעשה החור הזה באבן? – על ידי המים שטפטפו עוד ועוד עד שחוררו את האבן. וזהו דבר שלכאורה הוא לא מובן, וכי מים יכולים לעשות חור באבן? אלא, למד רבי עקיבא, ההתמדה היומיומית שטפטפו המים יום יום טיפה אחר טיפה, היא שיכלה לאבן ועשתה בו את החור.

מזה למד רבי עקיבא, שגם אם אדם יהיה לכו לכו אבן, מכל מקום אם הוא לא יתייאש ויגיד לעצמו, 'אין מה לעשות אני כבר אבוד', אלא יתאמץ וישתדל בדבר, אפילו אם בכל פעם זה יהיה רק טפטוף אחד, אבל אם זה יהיה בטפטוף מתמיד שבכל פעם יתגבר על היצר ויעזוב את התאווה עוד פעם ועוד פעם, אזי מובטח לו שבמשך הזמן יצליח לבקוע את שערי לבבו ולהפוך אותו ללב חי לעבודת ה'.

הוא שאמרנו, אומר הכתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', ואל לו לאדם לומר לעצמו, אני כבר לא בפרשה הזו, אני כבר שקוע בזה ולא יכול להתנתק מזה. אם תעבוד ותתגבר אפילו פעם אחת על היצר, נצחון לנצחון מצטרף.

לעולם יקדים אדם תפילה

ויחד עם העבודה הזו אל לו לאדם לשכוח את עבודת התפילה, לבכות ולהתחנן לבורא יתברך שיעזור לו בדבר הזה.

וכך אמר רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל על מחשבת הלב וראיית העינים, שהישועה בזה תבוא לאדם על ידי התפילה. כשאדם בא לצאת מפתח ביתו בבוקר, יעמוד לרגע על יד הדלת ויתפלל מעומקא דלבא, 'רבנו של עולם, אני יוצא עכשיו לשדה מוקשים, לרחוב, ומי יודע מה אראה ומי אחשוב'. הן הרחוב מלא היום בדעות פסולות וכוזבות, אם בעתונים, אם במכשירי הרדיו או בשאר המכשירים, והאדם סופג לעצמו מה שהוא רואה ושומע. אדם לא יכול להגיד 'אני רק רואה, אבל לא מקבל'. לא היא. אדם קורא פעם אחת כאן, ושומע פעם אחרת ממקום אחר, ובסוף הדברים ננכסים אליו ומרעילים את נפשו והוא מת. גופו חי, אבל נפשו מתה! אנחנו הלא יודעים כמה התנגדות יש וכמה דעות כוזבות יש על ה' ועל משיחו, ואם אדם מטה אוזן ושומע הוא מושפע! לכן אדם צריך להקדים תפילה, 'רבנו של עולם, אני יוצא למקום מסוכן, הן על מחשבת הלב והן על ראיית העינים, תעזור לי שלא אכשל'.

וכשאדם מתפלל כזו תפילה מעומק הלב, מובטח לו שלא תשוב תפילתו ריקם. שהרי כלל גדול בידינו (רבינו יהודה החסיד בספר חסידים, ושורש הדברים בדברי רבותינו בתנחומא), כי על בקשה גשמית שאדם מבקש, עושים חשבון בשמים. פותחים את הספר, ורואים כמה זכויות יש לאותו אדם וכמה עבירות. אם רואים שאותו אחד מקיים תורה ומצוות כדבעי, ממלאים את מבוקשו. אבל אם מוצאים שאותו אחד עושה מעשים אשר לא כדת ומכעים הרבה את בוראו, למה שיתנו לו? לא מגיע לו.

כל זה נכון רק בבקשות גשמיות שאדם מבקש, אבל בבקשות רוחניות זה לא כך, כי בקשה רוחנית נשמעת תמיד. אם אדם עומד לפני ה' ומפציר בתפילה ובתחנונים, 'רבנו של עולם, תעזור לי שאהיה שלך, תעזור לי שאעשה נחת רוח לפניך ולא אכשל בדבר איסור', מובטח שיעזרו לו מן השמים.

הזהירות מפגעי הרחוב בזמננו

זו הדרך שלנו להשמר מפגעי הרחוב, שאנחנו יודעים כמה מזיקים וכמה נסיונות יש שם. בפרט בדברים האלו שדברנו עליהם, שהם יסוד גדול בדת כמו שאמר החינוך, מחשבות

הלב ושמירת העינים. ולכן כלל גדול בידינו, שאדם שלא מוכרח לצאת לרחוב, שלא יצא. אחד אומר, 'אני מוכרח קצת לצאת ולשאוף אוויר'. איזה אוויר יהיה לך שם? אוויר ארץ העמים, כל אותם דעות כוזבות וכל אותם הנסיונות. וגם אם אחד מוכרח לצאת, לא ילך ברחוב ראשי שבו יש כל מראות נגעים, אלא עליו להיות חכם ולחבל תחבולות, באיזה רחובות ובאיזה שעות אוכל ללכת שיהיו יותר נקיים.

אם אדם לא ישמור את עצמו ולא ישים את דעתו על הדברים האלו, אזי כמו שכותב החינוך הוא ישקע יותר ויותר וירגיל וישליט בעצמו את התאוות. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות. זו לא מצוה ששייכת רק בזמן שבית המקדש קיים או בזמן שישראל שרויים על אדמתם, אלא בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות. יש נשים שאומרות, 'בעלי צריך ללמוד תורה אז הוא צריך לשמור על עצמו מדעות פסולות, אבל אני אקרא איזה עיתון שארצה'. חלילה! אשה כשרה מגדלת את בניה לתורה ומצוות ומדריכה אותם על ברכי התורה, ואיך יתכן שתלעיט את עצמה בדעות זרות ומזורות אשר סופן מי ישורנו?!

ולכן על האדם להשגיח גם כן בתוך ביתו, שלא יכנסו אלו הדעות הזרות. בדור הקודם מי שרצה להביא חומר קריאה לבית שלו, מה היה מוצא? שום דבר. אולי כיפה אדומה. בזה תחנך את הבית שלך? כך תרגיל אותם לקדושה וטהרה?! אבל ברוך ה' הדור שלנו זכה שהוא מוצף בספרי קדש ראויים וטובים שכל אחד יכול להביא לביתו, וספרי קריאה נפלאים על רבותינו ועל אבותינו, מחכמי התלמוד ועד גאוני הדורות האחרונים. אחד אמר לי שהוא קונה ומביא לבית ספרונים לילדים של סיפורים על חכמי התלמוד, אבל - הוא אמר לי - תדע שאני לא קונה את זה בשביל הילדים, אלא בשביל אשתי. למה? כשהם הולכים לישון היא יושבת ומקריאה להם את הספרונים האלו, והדברים שהיא מקריאה נכנסים גם אל לבה. היא רואה איך שאשתו של רבי עקיבא מסרה נפש על לימוד התורה של בעלה, ורואה איך שהתנאים והאמוראים היו מפקירים את עצמם על תורה ומצוות ומזוהרים על כל הכסף שלהם לקניית אתרוג, וזה בשבילי עיקר הרווח.

אלו דברים פשוטים, שאסור להכניס לבית חומרי קריאה ששייכים לרחוב ואשר מלאים בדעות פסולות. ומי שאיננו מבין את חומר הדבר, זה בגלל שהוא כבר מקולקל בדבר. אם אחד אומר לך, 'מה יש', 'אם אראה שם מראות נגעים אני אשים את היד שלי ואכסה את זה ואמשיך הלאה', דע שכבר נכנס אליו הארס ופעפע בו.

אנחנו חייבים לעמוד בפרץ, ואשריו ואשרי חלקו של מי שיעמוד על המשמר בזמנים האלו, ויהיה מסונף למחנה הקדוש והטהור של יראי ה', ובוודאי שכרו אתו ופעולתו לפניו,

חידו"ת לפרשת שלח לך

א. בענין מגדף אם מועילה לו תשובה

במדבר (ט"ו ל'): "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה", ופירש רש"י ז"ל: "ביד רמה, במזיד: מגדף, מחרף, כמו והיתה חרפה וגדופה, (יחזקאל ה'), וכן אשר גדפו נערי מלך אשור, (ישעיה ל"ו), עוד דרשו רבותינו מכאן למברך את השם שהוא בכרת", ועיין שם לרא"ם וגור אריה.

ובתב בספר צרור המור שם: "כל זה לעושה בשגגה, אבל הנפש אשר תעשה ביד רמה, כמו שעשו אבותיכם במדבר, איש כזה את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההיא, אחר שהוא מזיד. ואמר כי דבר ה' בזה להורות כי לפעמים קרה בדבר כזה להכרית הנפש והגוף, אחר אשר דבר ה' בזה בעשותו הדבר ביד רמה, וכן מצותו הפר. ולכן הכרת תכרת הנפש ההיא, הכרת בעולם הזה תכרת בעולם הבא. וזה כל זמן שעונה בה, אבל אם חזר בתשובה יכופר עונו".

ומפורש בדבריו ז"ל שתשובה מועילה על עון זה ויכופר עונו של המגדף, ויש להתבונן אם רבינו עובדיה ספורנו ז"ל חולק על זה, שכה כתב שם: "את ה' הוא מגדף, ואין לו כפרה בעולם הזה **אפילו בתשובה** הנעשית מיראת עונש עד שימות, ולפיכך לא הועילה תשובת ישראל בענין המרגלים, כאמרו ותשובו ותבכו לפני ה', ולא שמע ה' בקולכם", ועיין. [מה שכתב שלכן לא הועילה תשובה לעון המרגלים - עיין מה שכתבתי בזה בס"ד בחיבורי הנכחי (דברים סימן ##)].

ומדקדוק דבריו ז"ל מתבאר שרק תשובה מיראה אינה מועילה לו למגדף עד שימות, אבל תשובה מאהבה תועיל גם לעון זה, והטעם כי כוח תשובה מאהבה להפך הזדונות לזכויות כאומרם ז"ל במסכת יומא (פ"ו ב'), וכבר כתב רבינו הגדול החתם סופר ז"ל בספר דרשותיו המופלאות ח"א (דרוש לשבת שובה ד"ה הוא ד"ט ע"א): "הלא השב מאהבה נעשין לו הזדונות זכויות, וכל זית נבלה שאכל - הוה ליה כאילו אכל קרבן פסח בירושלם ת"ו וכדומה" ע"ש.

ולכאורה יש להבין דברי רבינו הספורנו ז"ל מדוע אכן כל כך חמור עונשו של מגדף, והרי עכן עבר על חמישה חומשי תורה, וגם משך בערלתו, ולמאן דאמר גם בא על נערה המאורסה שדינו בסקילה, ואף על פי כן יש לו חלק לעולם הבא אחר שהתודה כאומרם כל זאת במסכת סנהדרין (מ"ג ב' ומ"ד א') ואטו מגדף יהיה חמור מעכן, וי"ל. [ובפרט אם נפרש שעבר על חמישה חומשי תורה כפשטו, אזי יוצא שעכן גם היה מגדף ודוק, ועיין ביד רמ"ה סנהדרין שם].

עוד יש לעיין דאולי כוונת רבינו הספורנו ז"ל על מגדף בלא עדים והתראה דבכהאי גוונא אינו נהרג שנוכל לומר כל המומתיך מתוודין ומיתתו כפרתו, ועל זה אמר שתשובה מיראה אינה מכפרת לו עד שימות, ועיין.

ב. בענין מגדף אם חייב אשם תלוי

במדבר (ט"ו ל'): "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה", ופירש רש"י ז"ל: "ביד רמה, במזיד: מגדף, מחרף כמו והיתה חרפה וגדופה, (יחזקאל ה'), וכן אשר גדפו נערי מלך אשור, (ישעיה ל"ו), עוד דרשו רבותינו מכאן למברך את השם שהוא בכרת", ועיין לרא"ם וגור אריה.

משנה מסכת כריתות (פ"א מ"א): "שלשים ושש כרתיות בתורה וכו' והמגדף, והעובד עבודה זרה וכו', על אלו חייבים על זדונם כרת, ועל שגגתם חטאת, ועל לא הודע שלהן אשם תלוי, חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו, מפני שהוא בעולה ויורד, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אף המגדף, שנאמר תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, יצא מגדף, שאינו עושה מעשה".

ופירש רבינו עובדיה מברטנורה ז"ל: "המטמא מקדש וקדשיו, שנכנס למקדש כשהוא טמא, או אכל קדשים בטומאה: מפני שהוא בעולה ויורד, ואין אשם תלוי בא אלא על דבר זדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה, והאי הואיל ושגגתו בעולה ויורד, אין בלא הודע שלו אשם תלוי: וחכמים אומרים אף המגדף, אין מביאין על שגגתו חטאת ועל לא הודע שלו נמי אין חייבים אשם תלוי, דרחמנא אמר גבי חטאת, לעושה בשגגה, פרט למגדף שאין בו מעשה. והלכה כחכמים" עכ"ל.

הרי שרבי מאיר וחכמים נחלקו, שלרבי מאיר רק מטמא מקדש וקדשיו אם שגג אינו מביא קרבן חטאת, כיון שאינה חטאת קבועה אלא הוא קרבן עולה ויורד, וגם אינו חייב בספק אשם תלוי, כי רק כאשר חייב חטאת קבועה אז בספק מביא אשם תלוי וכו"ל, ולדעת חכמים שהלכה כמותם לא רק מטמא מקדש וקדשיו, אלא גם המגדף רח"ל אינו מביא על שגגתו חטאת, כיון שהמגדף אינו עושה מעשה, וגבי חיוב חטאת רחמנא אמר "לעושה" בשגגה, ולכן גם בספק אינו מביא אשם תלוי וכו"ל.

והנה ראיתי לרבינו הרמב"ם ז"ל בפירושו המשניות בהקדמתו לסדר קדשים שכתב: "הכריתות הנזכרים בתורה הן שלושים ושש כמו שנמנו בתחילת מסכת כריתות, מהן יש שלשה שלא יתחייב העובר עליהן בשוגג קרבן יחיד, והם מי שביטל מעשות הפסח בזמנו, או ביטל מילה, או מגדף. והשאר משלשה ושלשים - כל העובר על אחד מהן בשוגג חייב קרבן חטאת, ואם נסתפק לו אם עשה או לא עשה חייב אשם תלוי, זולת מטמא מקדש וקדשיו שאינו חייב על לא הודע אשם תלוי, כמו שיתבאר בתחילת כריתות".

ולכאורה יש לדקדק מדוע הרמב"ם ז"ל כתב שרק מטמא מקדש וקדשיו אינו מביא אשם תלוי, ולא הזכיר גם את המגדף שהרי לפי דעת חכמים שהלכה כמותם גם הוא כשלא הודע לו אינו מביא אשם תלוי וכו"ל.

וצריך לומר אחר שהרמב"ם ז"ל בראש דבריו כתב שאין קרבן חטאת במגדף כיון שלא עשה מעשה כנ"ל, בזה כבר הודיע לנו שאין מגדף חייב אשם תלוי, כי כלל בדינו שכל שאינו

חייב בשגגתו חטאת קבועה אין בספיקו אשם תלוי, כאומרם בכריתות (כ"ה א') ע"ש, ועיין רש"י כריתות (ב' א', ו' א'), ופירוש רבינו עובדיה כריתות (פ"ה מ"ב) ועוד.

וזו לשון הרמב"ם ז"ל בפירוש השניות כריתות שם: "מגדף אין חייב על שגגתו חטאת שנאמר לעושה בשגגה וכו', וגם כן אינו חייב אשם תלוי אלא על חטא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה שאינו משתנה בשינוי עניני האדם אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני וזו היא הנקראת חטאת קבועה, אבל מטמא מקדש וקדשיו רוצה לומר אשר יבא במקדש או יאכל קדשים בטומאה אף על פי שהוא בכרת חייב על שגגתו חטאת ואינה חטאת קבועה לפי שביאר הכתוב ואמר אם דל הוא ואין ידו משגת וגו' לפיכך אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי והרי נתבאר לך שכל מה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי".

ובזאת כתב הרמב"ם בפירוש המשניות להוריות (פ"ב מ"ד): "כל העושה בשגגה עד שישגה בדבר שחייבין על זדונו כרת אז יתחייב על שגגתו חטאת, מלבד חמישה דברים והם פסח ומילה ומגדף ומטמא מקדש וקדשיו, לפי שהפסח והמילה אף על פי שהם בכרת אינו חייב על שגגתו חטאת לפי שהם מצות עשה, והכתוב חייב קרבן חטאת על מצות לא תעשה, והוא שנאמר אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה בשגגה וגו', וכן המגדף אין חייב בשגגתו חטאת כמו שנאמר לעושה בשגגה, יצא מגדף שאין בו מעשה, וכמו כן מטמא מקדש וקדשיו אינו בכלל באמרו אחת מכל מצות ה', לפי שהקרבן שלו הוא בעולה ויורד" עכ"ל. [והרמב"ם מונה מטמא מקדש וקדשיו לשנים ולכן כתב חמישה דברים וז"פ].

והרמב"ם ז"ל בספר המצוות (לא תעשה שני"ב) כתב: "וכבר התבאר בתחילת מסכת כריתות שכל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה, חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי, וכשתביט כל מצות לא תעשה אחת אחת והתבוננת העונשים הנזכרים בכל מצוה ומצוה מהן תמצא כל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שהחטאת ההיא קבועה, זולת שני עונות שחייבין על זדון כל אחד משיניהם כרת ועל שגגתו חטאת שאינה קבועה אבל היא עולה ויורד ושני העונות ההם הם טומאת מקדש וטומאת קדשיו, ארצה באמרי טומאת מקדש טמא שנכנס לעזרה וטומאת קדשיו טמא שאכל בשר קדש וכן יתבאר לך שכל מצות לא תעשה שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת זולת עון אחד והוא מגדף שזדונו בכרת ואין חייבין על שגגתו חטאת".

ויש מקום לומר דרבינו הרמב"ם ז"ל פירש המשנה לא כדברי רבינו עובדיה ז"ל, שכך אמרו במסכת כריתות (ז' א'): "וחכמים אומרים, אף המגדף, וכו' יצא מגדף, שאינו עושה מעשה, מאי אף המגדף. רבנן שמעו לרבי עקיבא דתני בעל אוב ולא תני ידעוני אמרו ליה מאי שנא דלא מייתי קרבן משום דלית ביה מעשה, מגדף נמי לית ביה מעשה. תנו רבנן מגדף מביא קרבן הואיל ונאמר בו כרת דברי רבי עקיבא וכו', ופירש רש"י ז"ל: "ושמעו לרבי עקיבא, דמתניתין רבי עקיבא היא כדמפרש לקמן מגדף מביא קרבן דברי רבי עקיבא, ואמרי אף מגדף נמי כידעוני", ולפי זה כוונת חכמים באומרם אף מגדף פטור היא רק ביחס לקרבן הלכה אם מגדף חייב קרבן חטאת, ולא מיירי כלל בענין אם יש במגדף אשם תלוי, ולכן לא הוצרך הרמב"ם ז"ל לפרש שבמגדף אין אשם תלוי, ודוק.

והנה רש"י ז"ל בכריתות שם הקשה: "תימה לי ולרכי יוחנן דאמר לעיל הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו, מאי אף דקתני במתניתין", ורבותינו בעלי התוספות הביא דבריהם במלאכת שלמה על המשנה בכריתות שם כה תרצו: "דלדידיה דרבי יוחנן נאמר דהאי אף המגדף קאי אהאי דתני על אלו וכו' ועל לא הודע שלהן אשם תלוי חוץ מטומאת מקדש וקדשיו, וקאמר אף המגדף אינו מביא על לא הודע שלו אשם חלוי", וזה כפי שפירש רבינו עובדיה ז"ל כנ"ל ואתי שפיר בין לרמב"ם ז"ל ובין לרבינו עובדיה ז"ל ודוק.

ג. בענין מצות שבת ומצות ציצית

במדבר (ט"ו ל"ב): "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת וגו', דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת".

ובמדרש לקח טוב הוא פסיקתא זוטרתא שם (פרשת שלח לך דק"ג ע"א): "שלש מצות שנאמרו בזה אחר זה פרשת עבודה זרה ופרשת מקושש, ופרשת ציצית, לפי שכל הכופר בעבודה זרה כאילו קיים כל התורה כולה, וכל המשמר את השבת כאילו קיים כל התורה כולה, וכל המקיים מצות ציצית כאילו קיים כל התורה כולה, הרי אלו שלש מצות חמורות יחד בזה אחר זה". ועיין בבעל הטורים במדבר שם ודוק.

ומבואר דמצות שבת ומצות ציצית התורה סמכתן יחד זה לזה ומיישך שייכי אהדדי, כנ"ל, וכאשר התבוננתי ראיתי בס"ד שאכן רז"ל השוו מצות הללו, שבת וציצית, בכמה ענינים, ואקבע כאן את אשר מצאתי, ובודאי שיירתי אחרי, ותן לחכם ויחכם עוד.

א שקולה שבת כנגד כל המצוות עיין ירושלמי ברכות (פ"ה ה"ה) ונדרים (פ"ג ה"ט), ושערי זהר שם, ומדרש שמות רבה (פכ"ה ס"ב), ודברים רבה (פ"ד ס"ד), וספר הזהר הקדוש ח"ב (מ"ז ע"א), ורמב"ם הלכות שבת (פ"ל ה"ט) ועוד, ועיין בחיבורי תורת יעקב (סימן קס"ד), והדר יעקב ח"ב (סימן י"ח אות ה') ושם ח"ד (סימן ל"ב) וצרף לכאן. [ועיין בחיבורי הנכחי לעיל סימן ## וסימן ##].

ובזאת אמרו שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות שבתורה עיין נדרים (כ"ה א'), שבועות (כ"ט א'), מנחות (מ"ג ב'), ועיין בחיבורי מנוחת שלום ח"א (סימן ג'), ובחיבורי הדר יעקב ח"ו (סימן ס"ב). ובחיבורי הנכחי (בסימן הבא) ולעיל (סימן ##) ע"ש.

מדרש תהלים (פרק ו'): "אדם נכנס לבית הכנסת, מתעטף בציצית ולובש תפילין בראשו ובזרועו וכשהוא נכנס בבית המרחץ, הוא מביט בעצמו ואומר הריני ערום מן המצוות. וכשהוא מסתכל במילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות - דעתו מתקררת. כיון שראה דוד כך, אמר מזמור עליה. למנצח על השמינית, על המילה שניתנה בשמיני".

ונראה לי לפרש בס"ד שהרי מצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות כנ"ל, וגם מצות תפילין שקולה כנגד כל המצוות וכדאמרו ז"ל והארכתי בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ב (סימן

ו) עיין שם מפי סופרים וספרים בס"ד.

והיינו אומרם עכשיו שאדם נכנס לבית המרחץ ואומר הרניני ערום מן המצוות כולם, שאין לי שם לא מצות ציצית ולא מצות תפילין ששתייהן שקולות כנגד כל המצוות, אבל כשנוכר במצות מילה שגם היא שקולה כנגד כל המצוות דעתו מתקררת ודוק.

ב) תניא במכילתא (פרשת בשלח פסקא ט"ז): "מי שמשמר את השבת מרוחק מן העבירה" עיין שם, ועיין בדבריו היקרים של שר התורה אדמו"ר הגאון רבי צדוק הכהן ז"ל מלובלין בספרו פרי צדיק שמות (דפ"ז ע"ד), ועוד לו שם במדבר (דצ"ה ע"ג) עיין שם.

וכבר נודע שעבירה בלשון חז"ל היינו ענין העריות וכמו שהארכתי בזה מפי ספרים וסופרים בחיבורי הדר יעקב ח"ו (סימן ס"ה והערה ו') עש"ב, ומתבאר שסגולת שבת לשמור מעון עריות. [ובזה תבין מקרא מלא בספר ויקרא (י"ט כ"ט): "לא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה את שבתותי תשמרו", ועיין מה שהסברנו בזה בחיבורי תורת יעקב (סימן ק"י), ובחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן ט"ו) וצרף לכאן].

ואכן יוסף הצדיק ע"ה שהיה נקי מעריות עד קצה אחרון, עליו במיוחד ובמסויים העידו חז"ל במדרש בראשית רבה (פצ"ד ס"ד): "יוסף שמר את השבת", ועיין בדברי הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה שם בראשית (כ"ו ה'), ובמדרש במדבר רבה (פ"ד ס"ט) ע"ש, ועיין חולין (צ"א א') ובהגהות יפה עינים שם, ומה שביארנו בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ט (סימן ה'), ובחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן י"ג דף מ"א) עיין שם.

והנה כמו כן מצינו במצות ציצית שמסוגלת לשמירה מעריות כמפורש במנחות (מ"ד א') בתלמידו של רבי חייא שבאו הציציות וטפחו לו וניצל וכו' ע"ש, ועיין הגהות יפה עינים שם.

ומה ימתקו דברינו שראיתי בספר פרדס דוד (מערכת צ' ערך ציצית דף קכ"ד) שכתב: "בספר נועם מגדים (פרשת שלח) כתב דמה שכתוב גבי יוסף הצדיק וינס ויצא החוצה (בראשית ט"ל י"ג), דתיבת "ויצא" לכאורה מיותרת, דדי אם היה כתוב וינס החוצה, אך עם הנ"ל יוכן שהציצית מצילה מעון עריות כנ"ל בעובדא דתלמיד רבי חייא, וככתוב וראיתם אותו ולא תתורו וגו', כך יש לומר גם ביוסף הצדיק וינס מן העבירה על ידי "ויצא" החוצה היינו הציציות שיוצאין מחוץ לבגד ומגולין לעין הרואה", ודפח"ח.

וספר נועם מגדים אינו תחת ידי לראות נועם אמריו, ועל כל פנים מבואר דמצות ציצית הצילה ליוסף הצדיק, ולפי דרכו ז"ל עלה בדעתי לפרש קרא דבראשית (ט"ל י"ב): "ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי", דהיינו דאשת פוטיפר אחזה את יוסף בבגדו דהיינו הציצית [נסתם בגד ציצית עיין הערה כאן] להוציא ולסלק ממנו הציצית המגינה מן העריות, ודוק בכל האמור. [וראיתי שתיבות "ותתפשהו בבגדו לאמר" עולה אלף תפ"ה, בגימטריא כ"י היה מלובש בטלית וציצית"]^א.

א. שבת (קנ"ג א'): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית, ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין", וכיוצא בזה דרשו במדרש קהלת זוטא (פ"ט סס"ח) ע"ש, הרי לנו מבואר ד"בגד" סתמא היינו "ציצית" ועיין מנחות (ט"ל ב'), ובעל הטורים ורבינו בחיי שמות (כ"א ה') ע"ש. [ובעל הטורים במדבר (ט"ו ט"ל) כתב: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים - בגימטריא זה ציצית לבגדיכם" ודוק].

ועם האמור תבין היטב מה שאמרו המקיים מצות ציצית נקרא "צדיק", עיין בספרי (ס"פ שלח פסקא ט'), ובספר יפה ללב ח"א (סימן כ"ד אות י"ח ס"ק ל"ו), "צדיק" דייקא וכדבריהם בספר הזהר הקדוש ח"א (דנ"ח ע"ב) ודוק.

ג) קידושין (ט"ל ב') שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום מצינו דשכר מצות שבת איכא בהאי עלמא וכמובא בספר שם משמואל (פרשת עקב שנת עת"ר, ותרע"ה, ותרע"ז), ועוד שם (פרשת מסעי שנת תרע"ג), וכן כתב בספר ייטב לב (ר"פ ויקהל) והבאתי דבריו בחיבורי מנוחת שלום חי"א (סימן א') ועיין שם מה שכתבתי בזה בס"ד, ובחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן י"ח אות ה' דפ"ו ע"ב) ודוק היטב.

וביוצא בזה ממש אמרו על מצות ציצית וכמו שכתב בספר הרוקח (סימן שס"א דף רמ"ח) ששכר מצות ציצית איכא בהאי עלמא ע"ש, והוא על פי מאמרם במנחות (מ"ד א') ובספרי (ס"פ שלח) ובפסיקתא (שם) וכדכתב ביפה ללב ח"א (סימן כ"ד אות י"ח ס"ק מ"א), והמעין היטב בדברי הרב כלי יקר במדבר (ט"ו ל"ח) יראה שדעתו שעל מצות ציצית יש שכר בהאי עלמא, וכן מצאתי שכתבו להדיא בספר נחלת יעקב יהושע (פרשת עקב דשצ"ח ע"א וע"ב), ובספר דברי יואל (פרשת שלח דף תל"ב) שאף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום על מצות ציצית יש שכר גם בעולם הזה ע"ש.

ד) נודע כי שבת חוק וכדרשתם (במכילתא בשלח) על הפסוק שם שם לו חוק ומשפט "חוק אלו השבתות" ועיין באריכות בחיבורי חוקי רצונך (סימן א' והערה ז'), וכן גם ציצית חוק וכדרשתם במדרש תנחומא (משפטים סימן ז' וחוקת סימן ז'): "ואת חוקתי תשמרו ללכם בהם דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבים עליהן לבישת שעטנז [ציצית] וכו', לא תלבש שעטנז סדין בציצית מותר וכתיב בה חוקה את חוקתי תשמור" ודוק.

ה) ספרי דברים (פרשת כי תצא פסקא רל"ג): "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך, שניהם נאמרו בדבור אחד, זכור ושמור שניהם נאמרו בדבור אחד, מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהם נאמרו בדבור אחד", וכן הוא במכילתא דרבי ישמעאל (פרשת יתרו מסכתא

ודע דמה שדרשו שמן על תפילין, נ"ל בס"ד להסביר עם המבואר בספר הזהר הקדוש ח"ב (דפ"ה ע"ב) ובמקדש מלך שם ששמן בחינת מוחין ע"ש, והיינו כאומרם במסכת מנחות (פ"ה ב') שמן חכמה ע"ש, ועיין הוריות (י"ג ב'), וזהר הקדוש ח"ב (דקע"ה ע"ב), ועיין צדקת הצדיק (אות קמ"ז) ורסיסי לילה (אות נ"ו), ובן יהוידע שבת (כ"ג ב', ומ"א א', וקנ"ג א') ע"ש, והיא היא בחינת התפילין מוחין כדאמרו בספר הזהר הקדוש ח"ג (דק"מ ע"א, ודרצ"א ע"ב, ודרצ"ב ע"ב) ע"ש.

ובזה מאירים אצלי דברות התלמוד בשבת (מ"ט א' וק"ל א') דמלכות הרשעה גזרה שכל המניח "תפילין" של ראש ינקרו את "מוחו", ויש להבין מה טעם שגזרו דוקא להרוג במיתה זו שינקרו את מוחו, ורש"י ז"ל פירש ינקרו את מוחו שהוא תחת התפילין, ועם דברינו האמורים שמוחין בחינת התפילין יובן היטב ודוק כי קצרתני.

דבחדש פרשה ז) וילקוט שמעוני (פרשת יתרו רמז רצ"ה) ע"ש. הרי ששבת וציצית בשניהם יש עשה הדוחה לא תעשה ודוק.

ו) השומר שבת זוכה ומקבל פני שכינה וכדכתבנא בחיבורי וחי יעקב ע"ש, וזו לשון רבי יצחק עארמה ז"ל בספרו עקידת יצחק (שער נ"ה): "ולזה קדמה שבת לכל המצוות באומרם (סנהדרין נ"ו ב') שבת ודינין במרה איפקוד. ועל הזווג הזה גם כן אנחנו מקבלים פני שכינה בכל שבת ושבת ואומרים בואי כלה שבת מלכתא (שבת קי"ט א'), כי הכלה הזאת היא סוד השבת, אשר בו אהבת כלולותיו של הקב"ה עמנו" ע"ש, וכן גם המקיים מצות ציצית זוכה ומקבל פני שכינה, וכאומרם במסכת מנחות (מ"ג ב'): "רבי שמעון בר יוחאי אומר כל הזריז במצוה זו [ציצית] זוכה ומקבל פני שכינה" ודוק.

ז) ידוע כי יום שבת קדש, חמדת הלבבות, "שביתין ושביקין מסאבין דרחיקין, חבילין דמעיקין, וכל זיני רחשין", כלשון רבינו האר"י ז"ל בפיוטו הקדוש "אזמר בשבחיך", וביום שבת קדוש אין כשפים וסטרא אחרא שולטים, ובספר זהר הקדוש ח"א (ד"ד ע"ב): "כיון דאיתקדש יומא ושלטא קדושה על עלמא ההוא ס"ט"א אזעירת גרמיה ואטמרת כל ליליא דשבתא ויומא דשבתא וכו', ואטמרון גו נוקבא דתהומא רבא", ושם (דנ"ט ע"ב): "שבת בלא דינא כלל איהו, ולא שליט חויא עקימא", ושם ח"ב (דפ"ח ע"ב): "בהדין יומא דשבתא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא", ושם ח"ג (דרמ"ג ע"ב): "בשבתות ימים טובים לית שלטונתא לס"מ ונחש ולכל ממנין דיליה ולית שלטונתא לגיהנם", ושם (דרע"ג ע"א): "אין שטן ואין מזיק שליט ביומא דשבתא", ע"ש.

ובספר זהר הקדוש ח"א (דמ"ח ע"א): "תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא סוכת שלום שריא ואתפריסת בעלמא. מאן סוכת שלום דא שבת, וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא, כולהו טמירין ועאלין בעינא דריחייא דנוקבא דתהומא רבא, דהא כיון דאתער קדושתא על עלמא, רוח מסאבא לא אתער בהדיה, ודא עריק מקמיה דדא, וכדין עלמא בנטירו עלאה, ולא בעינן לצלאה על נטירו כגון שומר את עמו ישראל לעד אמן, דהא דא ביומא דחול אתתקן דעלמא בעיא נטירו, אבל בשבת סוכת שלום אתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטרין, ואפילו חייבי גיהנם נטירין אינון, וכולא בשלמא אשתכחו עלאין ותתאיין" וע"ש, ובהגהות ניצוצי זהר שם, ועיין בארוכה בספר הזהר הקדוש ח"ב (דר"ה ע"ב) ואכמ"ל.

הרי לנו מבואר מהרבה מקומות **דבשבת** אין שליטת לסטרא אחרא, וראה נא ראה שאותה בחינה גם **בציצית**, כמאמרם בספר תיקוני זהר (תיקון ## דל"ג ע"א): "אלין אינון דהוו מכסיין בעיטופא דמצוה דציצית, מיד ממני קב"ה למלאכין ולכסאה עליהון מכל מזיקין ומלאכי חבלה", ועיין בזה לגאון חיד"א ז"ל בספרו דבש לפי (מערכת צ' אות כ"ח), ולגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו נפש כל חי (מערכת צ' אות ח'), ובספרו צדקה לחיים (מערכת ע' אות תר"ב) ודוק היטב.

ח) הנה כישוף ועין הרע בני חדא ביקתא ניהו ומישך שייכי אהדדי, וכאשר כתב הגאון המובהק מקארטשין ז"ל בספר בגד אהרן (מערכת פ' אות י"א דק"ז ע"ב): "מבואר בספרים כי **כח הכישוף הוא על ידי עין הרע**, שאין הכישוף שולט רק אם מתחילה נתן עין הרע באותו מקום, וזה היה כוחו של בלעם" ותראה כי **עין הרע** עולה בגימטריא ארבע מאות, והוא ממש בגימטריא **כשף**,

ושקולים נינהו, ואכן כמו שאין שולט ביוסף עין הרע, כך אין שולט בו כשף, עיין בזה בהגהות ניצוצי זהר לזהר ח"ג שם (אות ו'), ולגאון רבי חיים פאלאגי ז"ל בספרו נפש כל חי (מערכת י' כלל י"א), ולגאון חיד"א ז"ל בספרו נחל קדומים בראשית (מ"א מ"ב), ודוק.

ונתבאר לעיל שבשבת אין כשפים שולטים, ומבואר בספר הזהר הקדוש ח"ג (דע"ג ע"א) שבשבת לא קפידנן על זוגות ואין קלקול דזוגות, ועיין בזה בספר נפש היפה (מערכת ש' קונטרס נפש יתירה אות נ"ט), והגאון רבי חיים פאלאגי ז"ל בספרו נפש כל חי (מערכת כ' אות ט"ז) כתב שמי ששומר שבת אין כשפים שולטים בו, ונתבאר היטב במקומו בס"ד. ועיין גם בחיבורי תורת יעקב (סימן ק"י) ע"ש.

ומינה נמי יש לומר לעין הרע, דהם בני חדא ביקתא כנ"ל, ובפרט לפי דברי מהר"ל ז"ל בחידושי אגדות סוטה (ל"ח ב' דף ע"ו) שעין העין הרע היפך הברכה עש"ב, אם כן שבת קודש שהיא היא "מקור הברכה", אין כח לעין לשלוט אז ודוק. [ועיין כף החיים (סימן ש"ו אות ס"ו), ושו"ת באר משה ח"ב (סימן כ"ב אות ב' דפ"ו ע"ב) ובכלל הנסמן שם וצ"ב].

ואכן ממש אותה בחינה מצינו גם **בציצית**, שסגולתה להציל מעינא בישא, וכמאמרם בספר הזהר הקדוש ח"ג (דקס"ג ע"ב): "בר נש דלביש ציצית, אתעביד תמים, וכו', סטרא בישא כד אסתכל בהאי בר נש, לא יכיל לאבאשא ליה בעינא בישא", ע"ש. [ולא ידעתי מדוע הגאון חיד"א ז"ל בספרו דבש לפי (מערכת צ' אות כ"ז) לא הביא כן משם ספר הזהר ע"ש].

והנה עד כאן הארכנו להראות בס"ד השוואות בין שבת לציצית, וראה נא ראה שרבותינו בשדה אשר ברכו ה' הוא התלמוד הבבלי רמזו זאת במתק דבריהם במסכת שבת (כ"ג ב'): "הזהיר בציצית וכו' הזהיר בקידוש היום" וכו', הרי שרז"ל כרכו בדיבור אחד ובתוך כדי דיבור ציצית ושבת ודוק היטב.

ולפי האמור שיום שבת קדש "שביתין ושביקין מסאבין דרחיקין, חבילין דמעיקין, וכל זיני רחשין", ואין כח ושליטה לסט"א וגונדא דיליה כולל כישוף ועין הרע כנ"ל, יובן היטב פשר מנהגם של ישראל קדושים לאכול **דגים** ביום שבת קודש על פי דברות חז"ל במסכת שבת (ק"י"ח ב') וטור או"ח (סימן רמ"ב), וכף החיים שם, ועיין בספר היקר זכר דוד (מאמר א' דף תקס"ח) ע"ש, כי אחר שביום שבת אין עין הרע שולט, לכן אוכלים מאכל שאין בו שליטת עין הרע הוא הדגים, כאומרם בברכות (כ' א') ודוק.

* * *

בדברינו לעיל (אות ג') הבאתי רבים שכתבו שעל מצות ציצית יש שכר בהאי עלמא עש"ב, אבל מצאתי בספר פנים יפות (ס"פ וירא עה"פ ויקרא מלאך) שכתב שגם על מצות ציצית אין שכר בהאי עלמא, ועיין עוד בדבריו שם (פרשת לך לך), וכן מתבאר מדברי הרב באר מים חיים בראשית (כ"ו ה'), והגאון שפת אמת מנחות (מ"ד א') ועיין שם בספר נתיבות הקדש וצ"ע.

וזו לשון רבינו בחיי בראשית (כ"ז ד'): "אמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כלומר עיקר

השכר אינו בעולם הזה, אבל השכר הוא פירות המצוה שאדם אוכל בעולם הזה במין המצוה בעצמה, והקרן קיימת לעולם הבא, וכענין שאמרו חז"ל כל הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, כל הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין וכיוצא בהן, שאין עיקר השכר משתלם לו בעולם הזה, אלא פירות המצוה במינה". ועיין היטב בדברי הגאון מבי"ט ז"ל בספרו היקר בית אלהים (שער היסודות פרק מ"ב), ועוד יתבאר בעזה"י.

ד. בענין שקולה ציצית ככל המצוות

במדבר (ט"ו ל"ז): "ויאמר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם וגו'.

ופירש רש"י ז"ל: "וזכרתם את כל מצות ה', שמנין גימטריא של ציצית שש מאות ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג", ושם (פסוק מ"א) כתב רש"י ז"ל: "ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה, שאף היא שקולה ככל המצוות וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם, ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות שנאמר ועשיתם את כל מצותי". ועיין בעל הטורים שם (פסוק ל"ב ופסוק ט"ל) ודוק.

כתב מהרח"ו ז"ל בספר בספר עץ הדעת טוב (פרשת שלח ד"ח ע"א): "ויאמר ה' אל משה לאמר וגו' ועשו להם ציצית וגו', ענין סמיכת פרשת ציצית לשתים הראשונים לה [עבודה זרה, ושבת], יען כי עבודה זרה שקולה ככל העבירות, וזהו שאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה וגו' זו עבודה זרה השקולה וכו', ואחריה שבת בפרשת מקושש כי שבת שקולה ככל המצוות, ואחריה ציצית אשר רש"י כתב בשם רבי משה הדרשן כי גם היא שקולה ככל המצוות, וזה **חידש לא נמצא בדברי רז"ל כך** כי יש בו זכירת כל המצוות, ואני אמשך אחרי עקבות רז"ל כדומה לדבריהם והוא כי המקיים ציצית בסגולה הוא שמקיים שתי מצוות הנ"ל שהם עבודה זרה ושבת השקולה ככל המצוות וכמו שנבאר לקמן בפסוק וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וגו', ובזה גם יתורץ כפל ויאמר וכו' לאמר, לרמוז כי מצוה זו שאני דובר אליך עתה היא כללות שתי אמירות הא' ענין המצוה של ציצית בעצמה, והב' כי זולת ענין עצמותה שהיא כאחת מן המצוות גם יש בה ציווי על שתי המצוות האחרות שבת ועבודה זרה כי על ידה יתקיימו הנ"ל עכ"ל.

ואם אני עני מבין נכונה דברות קדשו ז"ל, כוונתו לומר דהא דציצית שקולה כנגד כל המצוות - זה חידש רבי משה הדרשן ז"ל והביאו רש"י בפירושו לתורה שם, אבל אין נזכר בדברות רז"ל שציצית שקולה כנגד כל המצוות כנ"ל.

ובעניותי איני מבין ותמה אני על עצמי, והרי הוא תלמוד ערוך במסכת נדרים (כ"ה ב') שציצית שקולה כנגד כל התורה, ונשנה בשבועות (כ"ט א'), ומשולש במנחות (מ"ג ב') ומקור הדברים בספרי (ס"פ שלח ס"ט): "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', מגיד שכל המקיים מצות

ציצית מעלים עליו כאלו קיים כל המצות והרי דברים קל וחומר, ומה מקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו מקיים כל המצות, קל וחומר לכל מצות שבתורה, עיין שם. [גוף דברי הספרי צ"ב, ועיין במפרשים, וכתבתי במקומו בס"ד].

והעתיק וקבע הדברים הרמב"ם בחיבורו הגדול הלכות ציצית (פ"ג הי"ב): "לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" עכ"פ"ג הי"ב): "לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" עכ"ל.

ובספר תיקוני זהר חדש (דק"א רע"ג) אמרו: "כל מאן דמנח תפילין וציצית כאילו קיים כל תרי"ג מצוות", הובא בספר שערי זהר נדרים שם, והאריכו בציונים שבספר דקדוקי סופרים השלם לנדרים שם (דף רי"ח) לכל המקומות בחז"ל ובדברי הראשונים שכתבו שציצית שקולה כנגד כל המצוות, ועיין מה שביארתי בזה בחיבורי מנוחת שלום חי"א (סימן נ'), ובחיבורי מנוחת שלום חי"ב (סימן ה') וצרף לכאן.

ומצאתי עכשיו למהרח"ו ז"ל עצמו בספרו שערי קדושה (ח"ב ש"ז): "ציצית כבר ידעת כי היא שקולה ככל התורה, ובגימטריא ת"ר ועם י"ג חוליות הרי תרי"ג, גם כתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', מגיד ששקולה ככל המצוות, וצ"ב.

ה. בענין קדושת המצוות

במדבר (ט"ו מ'): "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדושים לאלהיכם".

וכתב הרב הספורנו ז"ל שם: "עשיתם את כל מצותי, ובוה שתעשו כל מצוותי מאהבה ומיראה. והייתם קדושים לאלהיכם. בזה תהיו קדושים לפניו לחיי עולם, כאשר כיון הוא יתברך באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

והרמח"ל ז"ל מאמר העיקרים (בתורה ובמצות) כתב: "שם הארון ב"ה כח במעשי האדם לעורר את השרשים העליונים, והיינו שיהיו ממשיכים אור שפע קדושתו יתברך ואור טובו, או המשך הזוהמא והטומאה ההיא. והנה יחד לו מעשים שעל ידם תמשך הקדושה וצוהו להתמיד בהם והם כלל המצוות, ויחד מעשים שעל ידם תמשך הזוהמא, וצוהו לימנע מהם, והם כלל האיסורים, ואמנם הטובה האמיתית אינה אלא הדבקות בו יתברך, והנה המצוות כבר ביארנו שהם הממשיכים שפע קדושתו יתברך ואור טובו".

ומפורש באר היטב שמצוות השי"ת מקדשות את האדם, וכמטבע דטבעו חכמים ז"ל בברכת המצוות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" וכו', וכן הוא להדיא במדרש במדבר רבה (פ"ז ס"ו): "והייתם קדושים, בזמן שאתם עושים את המצוות אתם מקדושים", ודוק.

וראיתי לרבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל בעל הרוקח בפירושו לסידור התפילה (בענין ברכת התורה דף כ"ד) שכה כתב: "ברוך א"י וכו' אשר קדשנו במצוותיו כדכתיב קדוש אתה, וכתב

והתקדשתם והייתם קדושים", הרי שהביא מקור לענין אשר קדשנו במצוותיו - דכתיב קדוש אתה (דברים ז' ו'. י"ד ב' וכו'), ומדכתיב והתקדשתם והייתם קדושים".

ומענין שראיתי לו לרבינו הרוקח ז"ל בפירושו שם (בענין קידוש ליל שבת דף תפ"ו) שכתב: "ברוך א"י אשר קדשנו במצוותיו - כדכתיב קדושים תהיו", וכאן הביא מקור אחר מהפסוק קדושים תהיו, ולא כדכתב לעיל מקרא דוהתקדשתם והייתם קדושים, וצריך טעם לשינוי, ועיין.

והנה מה שהביא בעל הרוקח ז"ל קרא ד"והתקדשתם והייתם קדושים", פסוק זה נמצא פעמיים במקרא, הראשון בספר ויקרא (י"א מ"ד) בטומאת שרצים, "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ", והמקום השני בפרשת אוב וידעוני שם (כ' ז'): "והנפש אשר תפנה לאובות וגו' והתקדשתם והייתם קדושים לה' אלהיכם".

ולכאורה יש להתבונן ולהבין מה ראה רבינו בעל הרוקח ז"ל להביא ממקרא זה אחר שאינו מדבר על כלל המצוות, ואינו מדבר אלא על מצוה פרטית או בטומאת שרצים או בענין אוב וצ"ב.

ואם הייתה לנו רשות להגיה תיבה אחת בדברי בעל הרוקח ז"ל הייתי אומר שבמקום "והתקדשתם" והייתם קדושים, צריך לומר רק והייתם קדושים דפרשת ציצית הנ"ל, דקאי על כל המצוות, ובוזה היו דברי בעל הרוקח ז"ל מיושבים היטב.

ואמרתי לעיין בדברות רז"ל בספרא, וראיתי בספרא שם (פרשת קדושים פרשה י" פ"ט): "והתקדשתם והייתם קדושים, זו קדושת פרישות עבודה זרה, אתה אומר קדושת פרישות עבודה זרה, או אינה אלא קדושת כל המצוות, כשהוא אומר קדושים תהיו, הרי קדושת כל המצוות אמורה, ומה תלמוד לומר והתקדשתם והייתם קדושים - זו קדושת פרישות עבודה זרה".

הרי לנו מפורש דהספרא דורש מקרא דוהתקדשתם והייתם קדושים לקדושת פרישות עבודה זרה, ולא לקדושת כל המצוות, ולרבותינו בספרא קדושת כל המצוות נפקא מקרא קדושים תהיו, וכן מצאתי במדרש פסיקתא זוטרתא הוא מדרש לקח טוב ויקרא (פרשת אמור דנ"ז ע"ב): "הקב"ה קידש את ישראל במצותיו ואמר להן קדושים תהיו" ודוק.

ואם נכונה הגהתנו דלעיל בדברי בעל הרוקח ז"ל אזי היו דברות קדשו מאירים, דבענין ברכת התורה כתב "אשר קדשנו במצותיו", מקורו מקרא "והייתם קדושים" וזה כדרשת רבותינו במדרש במדבר רבה, ובענין קידוש כתב בעל הרוקח ז"ל "אשר קדשנו במצותיו" מקורו בקרא "קדושים תהיו", וזה כדרשת רז"ל בספרא, ובוזה יעלו יפה כל דבריו ז"ל ודוק.

ובס"ד עכשיו מצאתי בספרי (פרשת שלח פיסקא קט"ו): "והייתם קדושים לאלהיכם, זו קדושת כל המצוות, אתה אומר זו קדושת כל המצוות או אינו אלא קדושת ציצית, אמרת במה ענין מדבר בקדושת כל המצוות. רבי אומר זו קדושת ציצית, אתה אומר זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת כל המצוות, כשהוא אומר קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב') הרי קדושת כל המצוות אמורה, הא מה תלמוד לומר והייתם קדושים לאלהיכם זו קדושת ציצית מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל".

ומפורש שכבר רבותינו התנאים ע"ה נחלקו בהבנת הפסוק "והייתם קדושים לאלהיכם", דתנא קמא פירש דקאי על קדושת כל המצוות, אבל רבי חולק וסובר דקאי רק על מצות **ציצית** גרידא, וקדושת כל המצוות מקרא ד"קדושים תהיו" נפקא, ולפי זה ברייתא דספרא דלעיל שגם היא דרשה מקרא דקדושים תהיו על קדושת כל המצוות - כרבי אתיא, ודוק היטב.

ובספר רבינו דוד אבודרהם ז"ל (ענין ברכות השחר ד"ה וצריך) כתוב: "אשר קדשנו במצותיו - על שם והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד) ועל שם להיות לו לעם קדוש ולשמור מצותיו. ויש מפרשים שהוא לשון אירוסין וקידושין שקדשן הקב"ה לישראל במצוות שנאמר (הושע ב' כ"א) וארשתיך לי באמונה והמצוות נקראו אמונה שנאמר כל מצותיך אמונה", עד כאן דברי הרב אבודרהם ז"ל.

הרי שגם רבינו דוד אבודרהם ז"ל לומד ענין קדושת כל המצוות מקרא "והתקדשתם והייתם קדושים", ולכאורה צ"ב דקרא זה לא קאי על כלל המצוות כנ"ל, ודוחק להגיה גם בדבריו דקיימא לן דלא שכיח שאתה טעות תפול בשני ספרים וכדכתיבנא בארוכה מפי סופרים וספרים
בחיבורי מנוחת שלום ##

ומה שכתב הרב אבודרהם ז"ל "ועל שם להיות לו לעם קדוש ולשמור מצותיו", לא מצאתי פסוק כזה, ונראה דצריך לומר על שם "יקימך ה' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמור את מצוות ה' אלהיך והלכת בדרכיו" האמור בספר דברים (כ"ח ט), אבל צריך טעם שלא הזכיר לקרא דקדושים תהיו שהספרא למד ממנו לקדושת כל המצוות ועיין.

ועבשיו מצאתי בזה עוד דברים בפירושו סידור התפילה לבעל הרוקח ז"ל, הנה עיין שם (ענין רצה במנוחתינו דף תקל"ב): "קדשנו במצוותיך, תן לנו לב קדוש ופרוש לעשות מצותיך, כמו והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני", ועוד לו שם בענין (מעריב ליום הכפורים דף תרצ"ג): "וקדשתנו במצותיך קדושים תהיו, והתקדשתם והייתם קדושים".

ולאור דברי בעל הרוקח ז"ל כאן אי אפשר להגיה דבריו לעיל כמו שהצעת, שהרי פה מזכיר פעמיים לקרא דוהתקדשתם והייתם קדושים, וכל הענין עדיין צ"ע וצ"ב.